

Devica, devištvo in deviškost v pesnitvah Publija Vergilija Marona

V Neaplju so Vergilija imenovali »anèr parthénios«, »deviški mož«. Noben rimski pesnik ni tako vzvišeno govoril o devicah, devištvu, deviškosti in posebej še o neki prečisti Devici in o Dečku, ki bo kmalu rojen, kakor ravno Vergilij¹.

V tem članku si bomo natančneje ogledali, kaj piše in kako piše Vergil o devici, devištvu in deviškosti. Uporabljali bomo tri njegove velike pesnitve Eneida (AE), Bukolika z Eklogami (B, E) in Georgika (G).

Že v začetku *Eneide* primerja Vergil devico z boginjo. V devici je nekaj božanskega.

O (quam te memorem!) Virgo: namque haud tibi vultus

Mortalis, nec vox hominem sonat. O Dea, certe: An Phoebi soror, an Nympharum sanguinis una?

Sis felix, nostrumque leves quaecunq̃ laborem.
(AE I, 331-334)

Prevajam takole:

O (kako naj te kličem) devica: Obraz ti ne-smrtnost odseva

in glas tvoj kakor da ni več človeški. O boginja si, zagotovo:

mar Febus, bog sonca, ti brat je? Ali si tudi po krvi od nimf?

Blagor ti, kdorkoli si že, lajšaj bridkosti nam naše.

Devica ima v sebi bojevitost, nastopa neustrašeno v vojni, v boju za resnico, pravico in poštenost.

*Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Pentesilea furens, mediisque in milibus ardet,
Aurea subnectens exsertae cingula mammae
Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.*
(AE I, 494-497)

Prevajam takole:

*Amazonk čete s štiti v obliki polmesca;
Pentezileja jih vodi, razvmeta vsa v boju sredi vojščakov.*

*Prsi razgaljene s pasom si zlatim spoji,
bojevnica drzna, devica, upa z možmi si iti v napad.*

Amazonke, grška bajeslovna bitja, bojevite device, so si eno dojko izžgale, da jih ne bi ovirala pri streljanju s puščicami, drugo dojko pa so si pokrile z obrambnim zlatim pasom.² Pentezileja, devica, kraljica Amazonk, po Hektorjevi smrti pomaga Trojancem. Po nekaterih avtorjih naj bi jo umoril Ahil, po drugih pa Neoptolem, Ahilov sin.

Kakor imajo grški epi in drame nadčasnno vrednost, tako je tudi z Vergilijevo Eneido. Amazonke s Pentezilejo na čelu se v resnici borijo za krepost človekoljubnosti, humanosti. Ahil je namreč mrtvega junaka Hektorja vlačil okrog zidov Troje in za zlato prodajal njegovo truplo. S tem se je pregrešil proti človečnosti. Vergilij hoče poudariti, da deviškost daje devici Pentezileji moč v boju za etične vrednote, za pravičnost, dobroto, usmiljenje, za spoštovanje teles padlih junakov.

*O felix una ante alias Priameia virgo,
Hostilem ad tumulum Troiae sub moenibus altis
Iussa mori: quae sortitus non pertulit ullos,
Nec victoris heri tetigit captiva cubile.* (AE
III, 321-324)

Prevajam:

*O blaženo srečna pred drugimi vsemi, devica,
Priamova hči.*

*Ob grobu sovražnem pod Troje visokimi zidi
izkervavi na ukaz: ker vdala se ni ponižujoči
usodi*

*in kot ujetnica ni dotaknila se ležišča gos-
podarja zmagalca.*

Govor je o devici Polikseni, hčeri trojanskega kralja Priama. Zmagovalec Ahil si jo je hotel proti njeni volji vzeti za ženo. Ko je z njo prišel v Apolonov tempelj, ga je Páris, Poliksenin brat, skrit za Apolonovim stebrom, s puščico zadel in umoril. Tako je rešil čast

svoje sestre, device. Ahilova senca v podzemlju pa je zahtevala, naj ji žrtvujejo Polikseno. Ahilov sin Piros je Polikseni na grobu svojega očeta prerezal vrat. Vergilij jo blagruje kot neustrašeno devico.

In sedaj je na vrsti Junóna, ki spodbuja devico.

*Quam Iuno his acuit verbis, ac talia fatur:
Hunc mihi da proprium, virgo sata nocte,
laborem,*

*Hanc operam: ne noster honos, infractave cedat
Fama loco; neu connubiis ambire Latinum
Aeneadae possint, Italosve obsidere fines.* (AE
VII, 330-334)

Prevajam:

*Junóna spodbuja jo ostro, takole ji pravi:
trud tale posebni mi daj, devica, hčerka noči,
Žrtev mi tole, da slóves ostane nam naš ne-
skaljen in slava ne mine;*

Franz von Stuck, *Ranjena Amazonka*, 1904, 65 x 76 cm, Van Goghov muzej, Amsterdam.

*da ne bi Enejci pod krinko zakonskih zvez
v mrežo ujeli Latince
in vdrli v italško deželo.*

Junóna, boginja zakona in poroda, spodbuja devico, hčer boginje Noči, naj ohrani devišstvo in se ne poroči. S to svojo žrtvijo bo rešila Lacij z Rimom, glavnim mestom vred, in tako Enejci, t.j. Trojanci ne bodo vdrli v italško deželo.

*Turnus ad haec, oculos horrenda in virgine fixus:
O, decus Italiae, virgo, quas dicere grates,
Quasve referre parem? sed nunc, est omnia
quando*

Iste animus supra, mecum partire laborem.
(AE XI, 507-510)

Prevajam:

*Turn v strah zbujajočo devico strmi:
Devica, Italije kras, kako naj zahvalo do-
stojno tebi izrečem?*

*Sedaj pa, ko duh tvoj junaški presegel je vse,
imej svoj delež z menoj v truda polnem tem boju.*

Turn, kralj Rutulcev, ljudstva v Laciju, se zahvaljuje junaški devici, da je pripomogla k zmagi.

*Multae illam frustra Tyrrhena per oppida
matres*

*Optavere nurum: sola contenta Diana,
Aeternum telorum et virginitatis amorem
Intemerata colit.* (AE XI, 581-584)

Prevajam:

*Matere mnoge po mestih tirenskih
zaman so želele za snaho si jo:
ona pa le, zadovoljna z Diano,
neoskrunjeno čista večno ljubezen
goji do devišstva in boja.*

Tirenske (etruščanske) matere si zaman že-
lijo lepo devico za ženo svojim sinovom. Njej
je ljubše večno devišstvo.

In sedaj se zgodi nekaj takega, nad čemer
celó luna sama deviško zardi:

Si (luna) virgineum suffuderit ore ruborem ...
(G I, 430)

Če (lunin) obraz rdečica deviška zalije...

Sam Jupiter namreč ni zvest v zakonu, in
čisti devici Juturni vzame devišstvo. V zadoš-
čenje postavi oskrunjeno devico za boginjo
jezer in šumečih rek. A srčne bolečine zaradi
izgube devišstva ji ne more zaceliti ne on, ne
njegova žena Junóna.

*(At Iuno) extemplo Turni sic est affata so-
rorem,*

*Diva Deam, stagnis quae fluminibusque sonoris
Praesidet: hunc illi rex aetheris altus honorem
Iuppiter erepta pro virginitate sacravit.*

*Nympha, decus fluviorum, animo gratissima
nostro.*

*Scis, ut te cunctis unam, quaecunque Latinae
Magnanimi Iovis ingratum ascendere cubile
Praetulerim, coelique libens in parte locarim.
Disce tuum (ne me incuses) Iuturna dolo-
rem.* (AE XII, 138-146)

Prevajam:

*(Junóna) takoj je rekla Turnovi sestri,
boginja boginji, jezer in rek žuborečih gos-
podarici,*

*to čast ji namreč je dal neba vladar,
sam Jupiter, in sicer za odvzeto devišstvo:
»Nimfa, kras rek si, in srcu našemu draga,
vedi, da izmed Latink, ki na ležišče
jih svoje nezvesti je Jupiter vzel,
najviše dala sem tebe, nebo dodelila sem ti.
Juturna, nauči se (mene ne obdolžiti)
bol svojo pa vdano nositi.«*

Vergil pa ne pripisuje deviškosti le žen-
skemu spolu, marveč tudi moškemu. Govori

Nero di Bicci, **Kronanje Device**, letnica nastanka ni znana, olje na lesu, Musée du Petit Palais, Avignon.

o mladeniču, ki je čist in nedolžen kakor roža, ki so jo utrgali deviški prsti.

Hic iuvenem agresti sublimem in stramine ponunt:

*Qualem virgineo demessum pollice florem
Seu mollis violae, seu languentis hyacinthi;
Cui neque fulgor adhuc necdum sua forma
recessit. (AE XI, 68-70)*

Prevajam:

*Na slamnato kmečko ležišče mladenič nad-
zemski je položen:
podoben je roži, ki prsti deviški jo utrgali so;
kot nežna vijolica je, hijacinta,
sijáj ji ni obledel, ne zapustila lepota.*

Ta nadzvezdni mladenič je vsekakor večji kot rimski konzul Polion. Povezati ga moramo z deviškim sinom device iz Četrte ekloge:

Ille Deum vitam accipiet...

Prevajam:

deležen življenja bo božjega...

In Vergilij nadaljuje, da bo rojstni kraj tega dečka slaven:

Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores ...
(B,E IV, 15.23)

Prevajam:

*Še zibelka tvoja nekoč v rožah prav mičnih
razcvetela se bo ...*

Snov, ki jo Vergilij tu razvija, je večja kot on sam.³

In kaj dobi Vergilij za svoje deviško življenje? Takole pravi:

*Non me impia namque
Tartara habent tristesque umbrae: sed amoe-
na piorum
Concilia Elysiumque colo. Huc me casta
Sibylla ducet.* (AE V, 733-736)

Prevajam:

*Nima me v lasti Tártar prekleti,
Žalostne sence njegove ne strašijo me.
Obkroža me blaženih družba vesela,
Elizij moj dom nad zvezdami je.
Deviška Sibila vodi me tja.*

Sklep

Če je lahko Vergilij več kot pred 2000 leti tako vzvišeno pisal o devicah, devištvu in deviškosti (živel je od 70 do 19 pr. Kr.), ali je potem nesodobno govoriti ali pisati o tej stvari? Bi bilo to moraliziranje? Nikakor. Moralizirati se pravi malomeščansko razpravljati o stvari, za katero ni dokazov. Dokler je v Svetem pismu na nešteti mestih govor o devici in deviškosti, ni neumestno, da je papež 15. avgusta 2004 v Lurdu spregovoril o deviškosti⁴ in da se mladi celo na Slonokoščeni obali odločajo za vzdržnost.⁵ In kaj pravi Sveto pismo? Navedemo le iz prve in zadnje knjige: »Bila je zelo lepega videza, devica, ki je še ni spoznal moški« (1 Mz 24,16) in »Pred prestolom (...) so peli kakor novo pesem. Te pesmi pa se ni mogel naučiti nihče, razen tistih (...), ki so deviški« (Raz 14,3-4).

Slomškova »zlata« knjiga *Kršansko devištvo* je doživela več izdaj. V svoj dnevnik je za-

pisal, kako ga je zbolelo, ker se je deset deklet pri delu v vinogradu ponašalo s tem, da so zgubile devištvo. Norčevale so se iz tistih, ki še niso padle. Druga dekleta so ga prosile, naj opravi zanje sveto mašo.⁶

Pri večnih zaobljubah redovnic devic voditelj moli takole: »Ko bodo končno redovnice device dospele do sodbe najvišjega Kralja, naj se ne bojijo sodnika, marveč naj zaslišijo glas ženina, ki vabi na nebeško gostijo.«⁷

Sv. Hieronim v svojih delih od rimskih pesnikov največ navaja Vergilija. Zato piše devicam, tudi v Emono, in visoko ceni himne v čast svetim devicam. Eno od teh himen glej v knjigi *Po sledovih zlatega peresa*.⁸

Kakor da se je neznani avtor te himne navdihnil tudi pri Vergiliju.

1. J. Smej, Vergil in njegova četrta ekloga, v: *Tretji dan XXXII* (2003) 6/7, 84-87. V nadaljevanju: J. Smej, *Vergil*.
2. Etimološka razlaga besede »amazonka«: ¶ - F¶¶ = brez materinskih prsi; tako nekateri, drugi pa pravijo, da je ta razlaga neutemeljena.
3. J. Smej, *Vergil*, 87, kjer je rečeno: »da je tu predmet večji kakor pa največji pesnik sam.«
4. Družina 53 (2004) 34, 4.
5. Družina 53 (2004) 43, 11.
6. Franc Kovačič, *Služabnik božji Anton Martin Slomšek I.*, Celje, 1934, 52.
7. *Redovne zaobljube, Rimski obrednik*, Ljubljana, 1976, 36.
8. Jože Smej, *Po sledovih zlatega peresa*, roman o Miklošu Küzmiču, Murska Sobota, Pomurska založba, 1980, 224.